לשון-שור מגובבת Hormuzakia aggregata – פורחת בחולות מישור החוף והנגב (פברואר 2016)

כתב: גדי פולק

לשון-שור מגובבת *Hormuzakia aggregata* (זיפניים) היא צמח עשבוני חד-שנתי של בתי גידול חוליים. בעקבות גשמי החורף הראשונים הצמח נובט ומפתח עלים ראשונים בעלי פטוטרת במבנה דמוי שושנת. העלים מכוסים בשערות זיפניות שמגען אינו נעים. כחודשיים אחרי הנביטה נראים ניצני פרחים מקובצים במרכז השושנת ופרחים ראשונים אלה נפתחים בגובה השושנת סמוך לפני הקרקע. בהמשך מתארך גבעול התפרחת הזיפני המסתעף לעתים, הנושא עלים קטנים יותר היושבים עליו ללא פטוטרת. על גבעול התפרחת המתרומם מתפתחות תפרחות קטנות נוספות וגובהו של הצמח בסוף עונת הגידול מגיע עד 40 ס"מ.

התפרחת ערוכה כמקבץ דמוי קרקפת כאשר הפרחים כמעט יושבים על גבעול התפרחת ומלווים בחפים זיפניים. עטיף הפרח מכיל 5 עלי גביע זיפניים ו-5 עלי כותרת מאוחים במבנה דמוי מסמר: קוטר אוגן הכותרת נע בין 6 ל-10 מ"מ ואורך צינור הכותרת כ-10מ"מ. צבע כותרת הפרח כחול ומרכזו נוטה לסגול. לוע צינור הכותרת חסום בקשקשים שעירים הצומחים מהכותרת. מספר האבקנים 5, הם חבויים בצינור הכותרת מתחת לקשקשי הלוע ואינם נראים לעין במבט חיצוני על הפרח. בסיס הזירים מעורה בצינור הכותרת. שחלת הפרח מכילה 4 ביציות וממרכזן מתרומם עמוד העלי המתפצל בראשו לשתי צלקות. מסביב לשחלה מצויה טבעת המשמשת כצופן שממנו מופרש צוף אל צינור הכותרת ונאגר שם.

לשון-שור מגובבת

מימין ומשמאל – צילם: גדי פולק ©; בתמונה השמאלית – גרגרי חול על כותרת הפרח.
במרכז – צילמה: ערגה אלוני ©; שימו לב לקשקשים החוסמים את לוע הכותרת
להגדלה – לחצו על התמונות

לשון-שור מגובבת פורחת לאורך כל חודשי החורף והאביב, ושיא הפריחה חל בחודשים פברואר-מרץ.
לאחר ההפרייה מתפתחות לרוב רק 1-3 ביציות (מתוך ה-4) לפרודות שיכניות דמויות קסדה שבסיסן חלול ורוחבן 3-5 מ"מ. יש בהן סדק בצד הפנימי המפריד אותן מהטבעת המקיפה את הפרי.
לשון-שור מגובבת אופיינית מאד לבתי גידול חוליים טבעיים ומופרים במישור החוף – בחולות יציבים, בחמרה ובכורכר. תפוצתה מתפשטת גם לחולות מדבריים בנגב המערבי ובמישור ימין. תפוצתה העולמית כוללת את ארצות מזרח אגן הים התיכון, איי הים התיכון – האיים האגאיים, סיציליה ומלטה ואת תוניסיה ואלג'יריה בצפון אפריקה.
בעבר נכלל מין זה בתוך הסוג **לשון-פר** (*Anchusa*) ונקרא **לשון-פר מגובבת**. לשני הסוגים אופייניים הקשקשים החוסמים את לוע הכותרת. הסוג **לשון-שור** (*Hormuzakia*) הופרד מ**לשון-פר** בגלל צורת הפרודה דמוית הקסדה ומציאות הסדק העמוק בפרודה, אשר חסר ב**לשון-פר**.

לשון-שור נגבית
מימין – מראה כללי. צילמה: סימה קגן ©
במרכז – פרח. צילם: גדי פולק ©
משמאל – שתי פרודות בפרי. צילם: גדי פולק ©
להגדלה – לחצו על התמונות

מין נוסף של **לשון-שור** גדל בישראל והוא **לשון-שור נגבית** (*Hormuzakia negevensis*). בניגוד ל**לשון-שור מגובבת** שהיא מין חד-שנתי, מין זה הוא עשב רב-שנתי. מין צמח זה התגלה לראשונה במישור ימין ע"י אבינעם דנין והוגדר על ידו כמין חדש למדע ולישראל. הצמח גדל בכתם יחיד על מצע של אבן-חול והאוכלוסייה מונה רק כמה עשרות (ואולי מאות) פרטים. הצמח נדיר ביותר ואנדמי לישראל וככזה הוא נכלל ברשימת המינים האדומים של ישראל במספר אדום 6.3 ובדרגת סיכון Critically endangered לפי

קטגוריות IUCN. בפרויקט משותף של בנק הגנים במכון וולקני ושל רשות הטבע והגנים אוקלמה בהצלחה אוכלוסייה חדשה בשטח הגן הלאומי ממשית, שמקורה מחומר ריבוי וגטטיבי של אוכלוסיית המקור.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פולק ג 2016 לשון-שור מגובבת Hormuzakia aggregata – פורחת בחולות מישור החוף והנגב (פברואר 2016), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 3.
https://www.kalanit.org.il/לשון-שור-מגובבת-פורחת-בחולות-מישור-ה